

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการไม่มารับวัคซีนของเด็ก 0-5 ปี ในเขตรับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวิชิต อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต

FACTORS RELATED TO NON-VACCINATION OF 0-5 YEARS CHILDREN IN A HEALTH PROMOTION HOSPITAL, WICHIT SUB-DISTRICT, MUANG DISTRICT, PHUKET

มณฑิรา เสียมไหม^{1*}, นิฮุสนี หะยีมามู², อุไรวรรณ ไกรนรา มูรานิชิ³

Montira Siammai^{1*}, Nihusnee Hajimamu², Uraiwan Krainara Muranishi³

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาแบบภาคตัดขวางมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการไม่มารับวัคซีนของเด็กอายุ 0-5 ปี ตามนัดของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลแห่งหนึ่ง ได้แก่ ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริม เก็บข้อมูลจากผู้ปกครอง 50 คน ด้วยแบบสอบถามมีค่าความเที่ยงตรงเท่ากับ 0.727 และค่าความสอดคล้องเท่ากับ 0.833 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาแสดงค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้การทดสอบ ไค-สแควร์

ผลการศึกษาพบว่า เด็กที่ไม่มารับวัคซีนตามนัดที่ รพ.สต. วิชิต ได้รับวัคซีนแล้วจำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 66.0 และไม่ได้รับวัคซีน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 34.0 สาเหตุที่ไม่มารับวัคซีนตามนัด คือ เวลานั้นไม่สะดวกมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 52.0 และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการไม่มารับวัคซีนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ด้านปัจจัยนำ คือ เงินเดือน ($X^2 = 8.741$, $p = 0.033$) ด้านปัจจัยเอื้อ คือ ผู้ปกครองมีเวลาไม่สะดวก ($X^2 = 10.613$, $p = 0.031$) และผู้ปกครองนำเด็กไปรับวัคซีนที่คลินิก ($X^2 = 12.324$, $p = 0.015$) ต่อการไม่มารับวัคซีนตามนัด และด้านปัจจัยเสริมไม่มีความสัมพันธ์ต่อการไม่มารับวัคซีนของเด็ก อายุ 0-5 ปี แสดงให้เห็นว่าหน่วยงานควรพัฒนารูปแบบการจัดระบบการให้บริการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคแบบใหม่เพื่อสนับสนุนกลุ่มผู้ปกครองที่ไม่มีเวลาว่างตรงกับวันนัดที่เด็กฉีดวัคซีน เพื่อให้เด็กได้รับวัคซีนครบตามนัดมากขึ้น

คำสำคัญ: ความสัมพันธ์, ไม่มารับวัคซีน, วัคซีนเด็ก

Abstract

This research was a cross-sectional analytical study aimed to study factors including predisposing, enabling and reinforcing factors related to non vaccination of 0-5 Years children in Health Promoting Hospital, Wichit Sub-District, Muang District, Phuket Province from 50 parent by using questionnaire which were validity = 0.727 and Index of Item Objective Congruence = 0.833. The data were analysed by descriptive statistics and Inferential statistics and showed as frequency, percentage, mean and standard derivation. The correlation between factors and non vaccination were analyzed by using the Chi-square test.

The study found that 33 children were vaccinated (66%) and 17 children not vaccinated (34%). The cause of non-vaccination on time was inconvenient appointment (52%) The most significant predisposing factors were the parent's salary ($X^2 = 8.741$, $p = 0.033$), enabling factors was the inconvenient appointment time ($X^2 = 10.613$, $p = 0.031$) and parents bring the child to other clinic to get the vaccine ($X^2 = 12.324$, $p = 0.015$). This study had shown that reinforcing factors was no association with the absence of vaccination among children aged 0-5 year. This study show that Health Promotion Hospital should develop new guideline for immunization service to support parents who have no time on the vaccination date.

¹⁻² นักศึกษาชั้นปีที่ 4 หลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

³ อาจารย์ หลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

*Corresponding author, E-mail: s6011166123@pkru.ac.th

Keyword: Factors Related, Non Vaccination, Child vaccine

บทนำ

การได้รับวัคซีนของเด็กเป็นการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันให้กับร่างกายเพื่อตอบสนองต่อเชื้อโรค กระตุ้นให้ร่างกายมีระดับภูมิคุ้มกันต่อโรคสูงขึ้นเพียงพอต่อการป้องกันโรคในระยะยาว ชัดขวางการแพร่ระบาด ช่วยลดความเสี่ยงการเกิดโรคในเด็ก การที่เด็กไม่ได้รับวัคซีนขั้นพื้นฐานตามแผนการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคอาจส่งผลกระทบต่อระบบภูมิคุ้มกันโรคของตัวเอง (ทัศนีย์ รัตนภาคและคณะ, 2558) กระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดการบริหารวัคซีนพื้นฐาน (Expanded Programme on Immunisation: EPI) ที่เด็กไทยควรได้รับโดยเน้นวัคซีนป้องกันโรคที่เป็นปัญหาสำคัญ ในปี 2563 มีวัคซีนที่ต้องให้เด็กตามเกณฑ์ประกอบด้วยวัคซีน 12 ชนิด แต่ทั้งนี้ในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต พบว่าในปี พ.ศ.2562 มีความครอบคลุมการได้รับวัคซีนแต่ละชนิดครบตามเกณฑ์ในเด็กอายุครบ 5 ปี (fully immunized) ร้อยละ 32.46 พื้นที่ที่ได้รับวัคซีนครอบคลุมมากที่สุด คือ อำเภอถลาง ร้อยละ 66.67 รองลงมาคือ อำเภอเมือง ร้อยละ 24.2 และ อำเภอกะทู้ ร้อยละ 10.65 สำหรับอำเภอเมืองเมื่อพิจารณาในระดับสถานบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิพบว่า โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลแหลมชั้น มีการได้รับวัคซีน ร้อยละ 40.19 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลรัชฎา ร้อยละ 33.33 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลราไวย์ ร้อยละ 29 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลกระรนและตำบลเกาะมะพร้าว ร้อยละ 25 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเกาะแก้ว ร้อยละ 17.09 และ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวิชิต ร้อยละ 9.39 ตามลำดับ (ระบบงานสารสนเทศเพื่อการบริหารการจัดการด้านสาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดภูเก็ต, 2562) จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลในการนำบุตรหลานอายุ 0 - 5 ปี รับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคพื้นฐานของผู้ปกครองจังหวัดปัตตานี พบว่าส่วนใหญ่ผู้ปกครองยังไม่เข้าใจหรือเกิดความวิตกกังวลอาการภายหลังจากการได้รับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคของบุตรหลานมากที่สุด ผู้ปกครองไม่มีเวลาหรือพ่อแม่ทำงานนอกพื้นที่ วัคซีนไม่หายาลด การลืมวันนัดฉีดวัคซีน และพบว่าผู้ปกครองไม่พึงพอใจในบริการสร้างเสริมภูมิคุ้มกัน ผู้ปกครองที่ไม่เคยได้รับข้อมูลข่าวสารและการรณรงค์โรคที่ป้องกันได้ด้วยวัคซีนมีโอกาสที่จะนำบุตรหลานไปรับวัคซีนครบตามเกณฑ์น้อยกว่าผู้ปกครองที่เคยได้รับข้อมูลข่าวสาร (รุสตา ดอเม็ง, 2559) ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับเด็กไม่มารับวัคซีนตามกำหนดในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวิชิต เพื่อให้เป็นแนวทางพัฒนาระบบการให้บริการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคในเด็กอายุ 0-5 ปี ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ปกครองได้นำเด็กมารับวัคซีนที่สถานบริการและได้รับวัคซีนให้ถูกต้อง ครบคลุม ครบถ้วนตามกำหนดเวลามาตรฐานของกระทรวงสาธารณสุขต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการไม่มารับวัคซีนของเด็ก อายุ 0-5 ปี ตามนัดของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวิชิต

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

กรอบแนวคิดการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาโดยใช้ทฤษฎีปัจจัย PRECEDE Framework ดังนี้

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยนำ ได้แก่ ข้อมูลทั่วไป ความรู้ และทัศนคติ ปัจจัยเอื้อ ได้แก่ ความพึงพอใจ ระยะทางในการมารับวัคซีน สถานบริการสาธารณสุขที่ผู้ปกครองนำเด็กไปฉีดวัคซีน สาเหตุที่ไม่ได้นำเด็กมาฉีดวัคซีนตามวันนัด และอาการข้างเคียงภายหลังจากรับวัคซีน ปัจจัยเสริม ได้แก่ การได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเกี่ยวกับวัคซีน การกระตุ้นติดตามจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขหรือ อสม. และข้อมูลข่าวสารหรือการรณรงค์เกี่ยวกับวัคซีนและโรคที่ป้องกันได้ด้วยวัคซีน

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ เด็กที่มีอายุ 0-5 ปี ไม่ได้มารับบริการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคตามวันและเวลาที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวิชิตกำหนด

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการศึกษา

เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ (survey study) รูปแบบการศึกษาภาคตัดขวาง (cross - sectional analytical study) เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) ระยะเวลาศึกษาระหว่างเดือนพฤษภาคม - กันยายน พ.ศ.2563 โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นผู้ปกครองของเด็กอายุ 0-5 ปี ที่อาศัยอยู่ในหมู่ที่ 6,7,8,9 ตำบลวิชิต อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ที่มีรายชื่อเด็กไม่มารับวัคซีนในช่วงอายุ 4 เดือนจนถึง 60 เดือน ในสถานบริการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวิชิตที่ไม่มีประวัติมารับวัคซีนตามเกณฑ์หรือตามวันที่มีกำหนดติดต่อกันมากกว่า 2 ครั้งขึ้นไป ประจำปี 2562 จำนวน 129 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้มีจำนวน 97 คน คือผู้ปกครองของเด็กอายุ 0-5 ปี ที่ไม่มารับวัคซีนตามเกณฑ์ในช่วงอายุ 4 เดือนจนถึง 60 เดือน ในเซตรับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวิชิต โดยใช้สูตรของเครจจ์และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) สุ่มกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีอาศัยแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ขั้นตอนที่ 1 ใช้ข้อมูล JHCIS เพื่อค้นหารายชื่อเด็กอายุ 0 - 5 ปีที่ไม่มีประวัติมารับวัคซีนตามเกณฑ์ที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวิชิต ขั้นตอนที่ 2 คัดเลือกรายชื่อเด็กเกิดในช่วงปี พ.ศ. 2557 - 2562 อายุ 0-5 ปี ที่ไม่มีประวัติมารับวัคซีนตามเกณฑ์หรือตามวันที่มีกำหนดติดต่อกันมากกว่า 2 ครั้งขึ้นไป จำนวน 97 คน มีเกณฑ์คัดเข้าดังนี้ คือ 1) สัญชาติไทย 2) สามารถติดต่อสื่อสารได้ 3) ยินดีเข้าร่วมโครงการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไป ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริมซึ่งผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้ค่าความเที่ยงตรงเท่ากับ 0.727 และตรวจสอบค่าความสอดคล้องโดยนำไปทดลองในกลุ่มที่ใกล้เคียงกันจำนวน 30 คน ได้เท่ากับ 0.833

ขั้นตอนการวิเคราะห์ (Analysis)

สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อจัดหมวดหมู่ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและทราบลักษณะของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้การทดสอบ ไค-สแควร์ (Chi - square test) วิเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการไม่นำบุตรหลานอายุ 0 - 5 ปีมารับวัคซีนพื้นฐาน ของผู้ปกครอง โดยกำหนดระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ เท่ากับ 0.05

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามมีจำนวน 50 คน โดยบุตรหลานได้รับวัคซีนครบตามเกณฑ์คิดเป็นร้อยละ 66 และได้รับวัคซีนไม่ครบคิดเป็นร้อยละ 34 เป็นเพศหญิงร้อยละ 88 และเพศชายร้อยละ 12 อายุส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 20-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 54 และนับถือศาสนาอิสลามคิดเป็นร้อยละ 74 สถานภาพส่วนใหญ่สมรสอยู่ด้วยกัน คิดเป็นร้อยละ 50 และกลุ่มที่บุตรหลานได้รับวัคซีนไม่ครบมากที่สุดเป็นกลุ่มที่ไม่ได้สมรสแต่อยู่ด้วยกัน คิดเป็นร้อยละ 14 ความสัมพันธ์กับเด็กส่วนใหญ่เป็นมารดา คิดเป็นร้อยละ 70 ระดับการศึกษาเป็นชั้นมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 38 รายได้ครอบครัวส่วนใหญ่ 10,001 - 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 58 และกลุ่มที่บุตรหลานได้รับวัคซีนไม่ครบมากที่สุด คือ รายได้ไม่เกิน 10,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 20 อาชีพส่วนใหญ่คือ ค้าขาย/ประกอบธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 36 และกลุ่มที่บุตรหลานได้รับวัคซีนไม่ครบมากที่สุด คือ แม่บ้าน/พ่อบ้าน คิดเป็นร้อยละ 18 ลักษณะครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยว คิดเป็นร้อยละ 66 และ กลุ่มที่บุตรหลานได้รับวัคซีนไม่ครบมากที่สุด คือ ครอบครัวขยาย คิดเป็นร้อยละ 18 โดยปัจจัยนำที่มีความสัมพันธ์ต่อการไม่มารับวัคซีนของเด็ก 0-5 ปี ในเซตรับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวิชิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 คือ ด้านรายได้ครอบครัวต่อเดือน ($X^2 = 8.741$, $df = 3$, $P\text{-value} = 0.033$)

ปัจจัยนำด้านความรู้เกี่ยวกับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค ผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่มีความรู้ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 46 และการทดสอบความสัมพันธ์พบว่าความรู้ของผู้ปกครองเกี่ยวกับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคไม่มีความสัมพันธ์ต่อการไม่มารับวัคซีนของเด็ก 0-5 ปี ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ปัจจัยนำด้านความรู้เกี่ยวกับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคที่มีความสัมพันธ์ต่อการไม่มารับวัคซีนของเด็ก 0-5 ปี ในเขตรับผิชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลลวซิด อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต

ตัวแปร	การได้รับวัคซีน จำนวน (ร้อยละ)		X ²	df	P-value
	ครบ (N=33)	ไม่ครบ (N=17)			
ความรู้เกี่ยวกับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค					
มาก	11 (22.0)	8 (16.0)			
ปานกลาง	15 (30.0)	8 (16.0)	7.973	6	0.240
น้อย	7 (14.0)	1 (2.0)			

*ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ปัจจัยนำด้านทัศนคติในการมารับบริการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค ผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่มีทัศนคติเชิงบวก คิดเป็นร้อยละ 54 และการทดสอบความสัมพันธ์พบว่าความรู้ของผู้ปกครองเกี่ยวกับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคไม่มีความสัมพันธ์ต่อการไม่มารับวัคซีนของเด็ก 0-5 ปี ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ปัจจัยนำด้านทัศนคติที่มีความสัมพันธ์ต่อการไม่มารับวัคซีนของเด็ก 0-5 ปี ในเขตรับผิชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลลวซิด อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต

ตัวแปร	การได้รับวัคซีน จำนวน (ร้อยละ)		X ²	df	P-value
	ครบ (N=33)	ไม่ครบ (N=17)			
ระดับทัศนคติในการมารับบริการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค					
ระดับทัศนคติเชิงบวก	18 (36.0)	9 (18.0)			
ระดับทัศนคติเชิงลบ	15 (30.0)	8 (16.0)	8.413	10	0.589

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ปัจจัยเอื้อด้านความพึงพอใจต่อการรับบริการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามพึงพอใจต่อการบริการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคร้อยละ 100 และความพึงพอใจต่อการบริการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคไม่มีความสัมพันธ์กับการไม่มารับวัคซีนของเด็ก 0-5 ปี ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ปัจจัยเอื้อที่มีความสัมพันธ์ต่อการไม่มารับวัคซีนของเด็ก 0-5 ปี ในเขตรับผิชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลลวซิด อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต

ตัวแปร	การได้รับวัคซีน จำนวน (ร้อยละ)		X ²	df	P-value
	ครบ (N=33)	ไม่ครบ (N=17)			
ความพึงพอใจในบริการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค					
พึงพอใจมาก	33(66.0)	17 (34.0)	2.585	3	0.460

*ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ปัจจัยเอื้อที่มีความสัมพันธ์ต่อการไม่นำบุตรหลานมารับการบริการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค พบว่า สถานบริการนำเด็กไปรับบริการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคเป็นประจำและสาเหตุที่ไม่ได้นำบุตรหลานมารับวัคซีนป้องกันโรค มีความสัมพันธ์ต่อการไม่นำบุตรหลานมารับการบริการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยสถานบริการนำเด็กไปรับบริการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคเป็นประจำของกลุ่มที่นำบุตรหลานไปรับวัคซีนได้ครบตามเกณฑ์ คือ คลินิก คิดเป็นร้อยละ 36 ส่วนกลุ่มที่บุตรหลานไปรับวัคซีนไม่ครบตามเกณฑ์ นำบุตรหลานเข้ารับบริการในสถานบริการ รพ.สต. คิดเป็นร้อยละ 24 และสาเหตุที่ไม่ได้นำบุตรหลานมารับวัคซีนป้องกันโรค ส่วนใหญ่ตอบข้อเวลานัดไม่สะดวก คิดเป็นร้อยละ 52 ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ปัจจัยเอื้อที่มีความสัมพันธ์ต่อการไม่มารับวัคซีนของเด็ก 0-5 ปี ในเขตรับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลลือชิต อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต

ตัวแปร	การได้รับวัคซีน จำนวน (ร้อยละ)		X ²	df	P-value
	ครบ (N=33)	ไม่ครบ (N=17)			
สถานบริการนำเด็กไปรับบริการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคเป็นประจำ					
รพ.สต.	10 (20.0)	12 (24.0)	12.324	4	0.015*
รพ.รัฐ	3 (6.0)	2 (4.0)			
รพ.เอกชน	2 (4.0)	0 (0.0)			
คลินิก	18 (36.0)	2 (4.0)			
อื่น ๆ	0 (0.0)	1 (2.0)			
ระยะทางที่นำบุตรหลานมารับวัคซีนป้องกันโรค					
ไม่เป็นอุปสรรค	32 (64.0)	14 (28.0)	3.257	1	0.071
เป็นอุปสรรค	1 (2.0)	3 (6.0)			
อาการข้างเคียงภายหลังรับวัคซีนป้องกันโรคของบุตรหลาน					
ไม่มีอาการ	29 (38.0)	8 (16.0)	2.791	2	0.248
มีอาการ	14 (28.0)	9 (18.0)			
สาเหตุที่ไม่ได้นำบุตรหลานมารับวัคซีนป้องกันโรค					
เวลานัดไม่สะดวก	18 (36.0)	8 (16.0)	10.613	4	0.031*
ไม่มีผู้นำเด็กมาฉีดวัคซีน	3 (6.0)	2 (4.0)			
การบริการต้องรอนาน	4 (8.0)	0 (0.0)			
ย้ายที่พักอาศัย	8 (16.0)	7 (14.0)			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ปัจจัยเสริมที่มีความสัมพันธ์ต่อการไม่นำบุตรหลานมารับบริการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค พบว่า ปัจจัยเสริมไม่มีความสัมพันธ์ต่อการไม่นำบุตรหลานมารับบริการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค แต่อย่างไรก็ตามการศึกษาพบว่าข้อคำถามในรอบปีที่ผ่านมาเคยถูกกระตุ้นติดตามการฉีดวัคซีนของบุตรหลานจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข/อสม.ในพื้นที่หรือไม่ ส่วนใหญ่ตอบว่า ไม่เคยคิดเป็นร้อยละ 52 ดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ปัจจัยเสริมที่มีความสัมพันธ์ต่อการไม่มารับวัคซีนของเด็ก 0-5 ปี ในเขตรับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลลือชิต อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต

ตัวแปร	การได้รับวัคซีน จำนวน (ร้อยละ)		X ²	df	P-value
	ครบ (N=33)	ไม่ครบ (N=17)			
ท่านเคยรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวัคซีนและโรคที่ป้องกันได้ด้วยวัคซีนจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข					
เคย	17 (34.0)	10 (20.0)	0.241	1	0.623
ไม่เคย	16 (32.0)	7 (14.0)			
ท่านเคยรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวัคซีนและโรคที่ป้องกันได้ด้วยวัคซีนจากอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน					
เคย	19 (38.0)	9 (18.0)	0.098	1	0.754
ไม่เคย	14 (28.0)	8 (16.0)			
ในรอบปีที่ผ่านมาเคยถูกกระตุ้นติดตามการฉีดวัคซีนของบุตรหลานจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข/อสม.ในพื้นที่หรือไม่					
เคย	17 (34.0)	7 (14.0)	0.480	1	0.488
ไม่เคย	16 (32.0)	10 (20.0)			
ในรอบปีที่ผ่านมาเคยได้รับข้อมูลข่าวสารและการรณรงค์เกี่ยวกับโรคที่ป้องกันได้ด้วยวัคซีนหรือไม่					
เคย	19 (38.0)	9 (18.0)	1.988	2	0.370
ไม่เคย	14 (28.0)	7 (14.0)			

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยดังกล่าวสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ด้านปัจจัยนำ รายได้ครอบครัวต่อเดือนมีความสัมพันธ์ต่อการไม่มารับวัคซีนของเด็ก 0-5 ปี ในเขตรับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลลวซิด อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($X^2 = 8.741, p = 0.033$) พบว่า ผู้ปกครองที่มีเงินเดือนอยู่ที่ 10,000-20,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 58.0 และผู้ปกครองที่มีเงินเดือนไม่เกิน 10,000 บาท นำเด็กมารับวัคซีนตามนัดที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลลวซิด ไม่ครบตามเกณฑ์มากที่สุด รายได้ต่อเดือนของครอบครัว เด็กอายุ 0-5 ปี ในเขตโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลลวซิด อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต สอดคล้องกับการรายงานคุณภาพชีวิตของคนภูเก็ตในปี 2560 พบว่า รายได้เฉลี่ยในครัวเรือนต่อเดือนของจังหวัดภูเก็ต คือ 22,556.11 บาท จากรายได้เฉลี่ยในครัวเรือนต่อปี 270,673.27 บาท และครอบครัวที่พักอาศัยในอำเภอเมืองภูเก็ต รายได้เฉลี่ยในครัวเรือนต่อเดือน คือ 11,957.60 บาท (คณะกรรมการบริหารการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นฐานจังหวัดภูเก็ต, 2560) เนื่องจากผู้ปกครองที่มีรายได้ครอบครัวที่แตกต่างกันจากการประกอบอาชีพ ผู้ปกครองจึงมีความสามารถในการเลือกใช้บริการ สร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคในสถานบริการสาธารณสุขต่างกัน ครอบครัวที่มีรายได้สูงไปใช้บริการจากคลินิกหรือโรงพยาบาลเอกชนยอมเสียค่าบริการฉีดวัคซีนให้แก่เด็ก และครอบครัวที่มีรายได้ต่ำไปใช้บริการที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพที่ภาครัฐได้มีนโยบายให้วัคซีนฟรีแก่เด็ก เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายในครอบครัว

ด้านปัจจัยเอื้อ สถานบริการที่ผู้ปกครองนำเด็กไปรับบริการสร้างเสริมป้องกันโรคมีความสัมพันธ์ต่อการไม่มารับวัคซีนของเด็ก 0-5 ปี ในเขตรับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลลวซิด อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($X^2 = 12.324, p = 0.015$) พบว่า สาเหตุที่ไม่ได้นำเด็กมารับวัคซีนป้องกันโรค คือผู้ปกครองส่วนใหญ่มีเวลานัดไม่สะดวก ร้อยละ 52.0 จึงมีโอกาสที่ผู้ปกครองจะไม่นำเด็กมารับวัคซีนตามนัดที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลลวซิด การเลือกสถานบริการนำเด็กไปรับบริการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคเป็นประจำ ผู้ปกครองบางส่วนนำเด็กไปรับบริการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคที่คลินิก คิดเป็นร้อยละ 40.0 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($X^2 = 10.613, p = 0.031$) ทำให้โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลลวซิดไม่ทราบถึงข้อมูลการได้รับสร้างเสริมภูมิคุ้มกันตามเกณฑ์อายุของเด็กกลุ่มเป้าหมายที่จะต้องมารับวัคซีนต่อจากโรงพยาบาลรัฐ สอดคล้องกับการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมารับบริการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคนอกเขตสถานบริการสาธารณสุขของเด็ก 0-5 ปี ในอำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์พบว่า การเลือกรับบริการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคมีความแตกต่างกันในการเลือกรับบริการ ที่มารดามารับบริการในเขต คิดเป็นร้อยละ 71.5 และมารดามารับบริการนอกเขต คิดเป็นร้อยละ 28.5 (ฐาปกรณ์ ก้อนทองคำ, 2555)

สาเหตุที่ไม่ได้นำบุตรหลานมารับวัคซีนป้องกันโรคเนื่องจากผู้ปกครองไม่สะดวกมาตามเวลานัด ผลการศึกษานี้ตรงกับผลการศึกษาก่อนหน้านี้ของรุสนา คอแม็ง (2559) และการศึกษาของเหตังศักดิ์ ขอบธรรมและคณะ (2556) พบว่า สาเหตุที่ไม่ได้นำบุตรหลานมารับวัคซีนป้องกันโรคเนื่องจากผู้ปกครองไม่มีเวลา จำนวนนัดไม่ได้และไม่มีเวลาพาบุตรหลานมาฉีดวัคซีนตามนัด ดังนั้นการเข้าถึงการรับบริการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคของผู้ปกครองบางกลุ่มเป็นเรื่องสำคัญ บางครั้งวิถีชีวิตการทำงานของผู้ปกครองการประกอบอาชีพของผู้ปกครองไม่เอื้อต่อการนำบุตรหลานมารับบริการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจึงเป็นสาเหตุบางส่วนที่ทำให้เด็กได้รับภูมิคุ้มกันไม่ครบตามเกณฑ์อายุ ซึ่งโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลลวซิด เปิดบริการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคด้วยวัคซีนให้แก่เด็กตามเกณฑ์ในวันพฤหัสบดีที่ 2 ของทุกเดือนตามเวลาราชการเท่านั้น จากผลการศึกษาก่อนหน้านี้ให้บริการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลลวซิด พบว่า ผู้ปกครองไม่ได้นำบุตรหลานมารับบริการตามวันนัดที่เด็กต้องได้รับวัคซีนตามเกณฑ์อายุเนื่องจากเวลานัดไม่สะดวก คิดเป็นร้อยละ 26.0 ซึ่งในประเด็นนี้ควรจะต้องมีการปรับเปลี่ยนการบริการ ค้นหากลุ่มเป้าหมายที่ผู้ปกครองไม่สะดวกนำบุตรหลานมารับวัคซีนตามเวลาที่กำหนดโดยมีการนัดเวลาอื่นที่ผู้ปกครองสะดวกในวันปกติ หรือให้บริการวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ เป็นต้น

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษานี้ พบว่า การได้รับวัคซีนของเด็กอายุ 0-5 ปี ในพื้นที่เขตรับผิดชอบโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลลวซิดยังไม่ครอบคลุมตามเกณฑ์กำหนดของกระทรวงสาธารณสุข เนื่องจากมีปัจจัยที่มีผลต่อความสัมพันธ์ไม่มารับวัคซีน คือด้านปัจจัยนำ ได้แก่ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัว ด้านปัจจัยเอื้อ ได้แก่ การเลือกรับบริการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคที่

คลินิก และผู้ปกครองไม่สะดวกนำเด็กมาฉีดวัคซีนได้ตามวันเวลาที่นัดหมาย ในส่วนด้านปัจจัยเสริม การรับรู้เรื่องภูมิคุ้มกันโรคนั้นไม่มีผลต่อการได้รับวัคซีนของเด็ก

ข้อเสนอแนะและการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

การศึกษาวิจัยครั้งต่อไปควรมีการเปรียบเทียบทัศนคติ และความพึงพอใจต่อการรับบริการจากสถานบริการที่ให้บริการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค อาจใช้การศึกษาโดยใช้แนวคิดทฤษฎีอื่น เช่น ความเชื่อด้านสุขภาพ (Health Belief Model) เป็นต้น และควรมีการศึกษาระบบการให้บริการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคในหน่วยงาน

เอกสารอ้างอิง

- ทัศนีย์ รัตนภาค, ปรีชญพันธ์ มีทรัพย์ และ โยธิน ถนอมวัฒน์. (2558). **หลักสูตรเชิงปฏิบัติการสำหรับเจ้าหน้าที่สร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค ปี 2558.** (Online). <http://nvi.ddc.moph.go.th/e-books/EPI2016/eBookSource.pdf>. 24 กันยายน 2563.
- ระบบงานสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการด้านสาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดภูเก็ต. (2562). **ข้อมูลด้านการส่งเสริมภูมิคุ้มกันโรค.** (Online). http://pkt.hdc.moph.go.th/reports/report.php&cat_id=4f360514655.
- รุสนา ตอแม็ง. (2559). **ปัจจัยที่มีผลในการนำบุตรหลานอายุ 0 - 5 ปี รับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคพื้นฐานของผู้ปกครอง.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- คณะกรรมการบริหารการจัดเก็บข้อมูลความจำพื้นฐานจังหวัดภูเก็ต. (2560). **รายงานคุณภาพชีวิตของคนภูเก็ต ปี 2560.** (Online). <https://phuket.cdd.go.th/wp-content/uploads/sites/42/2017/08/รายงานคุณภาพชีวิตคนภูเก็ต-ขึ้นเว็บ.pdf>. 3 กุมภาพันธ์ 2563.
- ฐาปกรณ์ ก้อนทองคำ. (2555). **ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมารับบริการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคนอกเขตสถานบริการสาธารณสุขของเด็ก 0-5 ปี ในอำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.** วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เผด็จศักดิ์ ขอบธรรม, พรศักดิ์ อยู่เจริญ และคณะ (2556). **การสำรวจความครอบคลุมของการได้รับวัคซีนขั้นพื้นฐานและวัคซีนในนักเรียน พ.ศ.2556.** สำนักงานโรคติดต่อทั่วไป กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข.